

Y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol - Ymchwiliad i ddulliau iechyd y cyhoedd o atal trais ar sail rhywedd

Tystiolaeth Gweinidog y Gymraeg ac Addysg

Sut mae gwaith i atal trais ar sail rhywedd yn cyd-fynd â'r Cwricwlwm newydd, Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb (ACRh) a'r hyfforddiant, yr adnoddau a'r cymorth i athrawon ac ati.

Mae datblygu proffesiwn addysg o ansawdd a gefnogir gan gyfleoedd dysgu proffesiynol yn ganolog i wireddu ein gweledigaeth ar gyfer addysg yng Nghymru, ac yn un o amcanion 'Cenhadaeth ein cenedl: Safonau a dyheadau uchel i bawb'.

Mae strategaeth Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol Llywodraeth Cymru yn cyd-fynd â'r Cod Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb newydd a'r canllawiau statudol, ac yn sail i hawliau dysgwyr i fwynhau cydberthnasau boddhaol, iach a diogel drwy gydol eu bywyd.

Y Cod Addysg Cydberthynas a Rhywioldeb

Mae'r dysgu gorfodol o fewn y Cod ACRh yn cynnwys, o 11 oed: *'Adnabod ymddygiad niweidiol, camdriniol neu orfodol mewn cydberthnasau personol, gan gynnwys rheoli, trais a thrais rhywiol a sut i ymateb a gofyn am gymorth i chi'ch hun a phobl eraill.'* Yn benodol, mae'r Cod ACRh yn ei gwneud yn ofynnol dysgu am drais ar sail rhyw a rhywedd, gan gydnabod y gall trais fod yn seiliedig ar rywedd, ac mae'n cyfeirio'n benodol at "*drais rhywiol a thrais ar sail rhywedd mewn ystod o gyd-destunau*".

Mae'r canllawiau ACRh statudol yn nodi'n glir y dylai'r dull o ddarparu ACRh fod yn gadarnhaol, gyda'r nod o ddiogelu unigolion ac atal achosion o drais a cham-drin, gan ystyried sut y gallai fod angen i ddysgwyr gael eu cefnogi i *'feddu ar yr wybodaeth i adnabod pob math o wahaniaethu, trais, camdriniaeth ac esgeulustod, gan gynnwys trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol.'* Datblygwyd [pecyn cymorth o adnoddau Llywodraeth Cymru ar drais a cham-drin](#) i gefnogi ysgolion a lleoliadau i ymdrin â'r mater pwysig hwn, ac fe'i cyhoeddwyd fel rhan o ganllawiau statudol ACRh.

Cynllun Gweithredu Aflonyddu Rhywiol gan Gyfoedion

Rydym yn gweithio hefyd gydag amrywiaeth o randdeiliaid, gan gynnwys yr heddlu, er mwyn datblygu cynllun gweithredu amlasiantaethol. Bydd y cynllun gweithredu yn amlinellu'r camau sydd i'w cymryd gan Lywodraeth Cymru a phartneriaid i fynd i'r afael ag aflonyddu rhywiol gan gyfoedion mewn lleoliadau addysg. Bydd y camau yn adlewyrchu gwahanol brofiadau o aflonyddu rhywiol ac anghenion gwahanol grwpiau, er enghraifft effaith nodweddiol fel rhywioldeb, hunaniaeth o ran rhywedd, hil, anabledd ac ethnigrwydd, yn ogystal â heriau elfennau croestoriadol.

Un o brif elfennau'r cynllun gweithredu fydd dysgu proffesiynol. Mae'n bwysig bod holl staff a llywodraethwyr lleoliadau addysg yn wybodus am effaith aflonyddu rhywiol gan gyfoedion, yn gallu adnabod ymddygiad annerbyniol, ac yn hyderus i'w herio ac i fodelu ymddygiad priodol.

Rydym wedi comisiynu amrywiol bartneriaid ac arbenigwyr allanol i ddatblygu cyfleoedd dysgu proffesiynol pwrpasol er mwyn helpu ymarferwyr i fodloni gofynion y cwricwlwm newydd. Mae gwaith yn parhau mewn amrywiaeth o feysydd blaenoriaeth eraill, gan gynnwys addysg cydberthynas a rhywioldeb, hawliau plant, a chrefydd, gwerthoedd a moeseg. Mae'r holl adnoddau dysgu proffesiynol newydd ar gael trwy [Hwb](#).

Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol

Mae Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015 yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru baratoi a chyhoeddi Strategaeth Genedlaethol i atal trais ar sail rhywedd, cam-drin domestig a thrais rhywiol (adran 3(1)).

Cyhoeddwyd y strategaeth ddiwygiedig ar gyfer 2022-26 ym mis Mai 2022 yn dilyn ymgynghoriad â'r sector ac unigolion sydd wedi goroesi trais a cham-drin. Mae chwe amcan o fewn y strategaeth:

1. Herio agwedd y cyhoedd tuag at drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol ledled poblogaeth Cymru drwy godi ymwybyddiaeth ac ysgogi trafodaeth gyhoeddus, gyda'r nod o leihau'r achosion ohono.
2. Cynyddu ymwybyddiaeth plant, pobl ifanc ac oedolion o bwysigrwydd cydberthnasau diogel, cyfartal ac iach a'u grymuso i wneud dewisiadau personol cadarnhaol.
3. Cynyddu'r ffocws ar ddwyn y rhai sy'n cam-drin i gyfrif a chefnogi'r rhai a all ymddwyn yn gamdriniol neu'n dreisgar i newid eu hymddygiad ac osgoi troseddu.
4. Rhoi blaenoriaeth i ymyrryd yn gynnar ac atal.
5. Hyfforddi gweithwyr proffesiynol perthnasol i ddarparu ymatebion effeithiol, amserol a phriodol i ddioddefwyr a goroeswyr.
6. Rhoi mynediad cyfartal i bob dioddefwr at wasanaethau, a'r rheini'n wasanaethau croestoriadol o ansawdd uchel, y darperir adnoddau priodol ar eu cyfer, sy'n seiliedig ar gryfderau, ac sy'n ymatebol ledled Cymru.

Mae'r Strategaeth Genedlaethol yn allweddol i gyflawni ymrwymadau'r Rhaglen Lywodraethu, gan gynnwys:

- Cryfhau'r Strategaeth Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol i gynnwys ffocws ar drais yn erbyn menywod ar y stryd ac yn y gweithle yn ogystal â'r cartref.
- Ehangu'r ymgyrchoedd hyfforddi ac ymwybyddiaeth 'Gofyn a Gweithredu' a 'Paid Cadw'n Dawel'.
- Sicrhau mai Cymru yw'r lle mwyaf diogel yn Ewrop i fod yn fenyw.

Mae atal trais a cham-drin yn greiddiol i'r strategaeth. Er bod cefnogi goroeswyr a gwneud newidiadau i'r system er mwyn gwella canlyniadau i oroeswyr yn dal i fod yn amcanion allweddol yng Nghymru, rydym hefyd yn symud y pwyslais oddi ar y symptomau i ganolbwyntio ar yr hyn sy'n achosi'r broblem drwy ddull gweithredu ar sail iechyd y cyhoedd. Nid yw hyn yn golygu y bydd goroeswyr yn disgwyl dim llai oddi wrthym. Yn hytrach, byddwn yn esblygu effaith yr hyn a wnawn i sicrhau bod goroeswyr fel unigolion yn cael eu cefnogi'n holistaidd. Byddwn yn gweithredu ar draws y system ac ym mhob rhan o gymdeithas i helpu i leihau'r tebygolrwydd o brofi trais a cham-drin yn y lle cyntaf.

Caiff y strategaeth ei rhoi ar waith drwy ddull Glasbrint sy'n dod â sefydliadau datganoledig ac annatganoledig at ei gilydd. Y tîm Trais a Cham-drin sy'n arwain y gwaith ar ran Llywodraeth Cymru mewn partneriaeth â gwasanaeth yr heddlu yng Nghymru, ond er mwyn bod yn llwyddiant, mae angen cydweithio ag adrannau eraill, gan gynnwys addysg, iechyd, tai a throsedd. Mae mabwysiadu'r dull Glasbrint hwn wedi ei gwneud yn bosibl sefydlu strwythur llywodraethiant newydd a rennir sy'n adlewyrchu'r gyd-berchnogaeth ar y flaenoriaeth gyffredin hon, sef mynd i'r afael â thrais a cham-drin. Bydd mabwysiadu dull gweithredu ar sail iechyd y cyhoedd yn sicrhau ein bod yn parhau i ganolbwyntio ar y pethau pwysig. Yr egwyddorion sylfaenol sy'n llywio ein hymdrechion ar y cyd yw:

- herio agweddau'r cyhoedd
- cynyddu ymwybyddiaeth ymhlith plant
- mwy o atebolrwydd gan y rhai sy'n cyflawni trais a cham-drin
- blaenoriaethu a chanolbwyntio ar atal trais a cham-drin
- gweithlu hyderus a gwybodus
- darparu gwasanaethau cynhwysol a hygyrch sy'n ystyriol o drawma ac yn cael eu harwain gan anghenion.

Bydd ffrydiau gwaith y Glasbrint yn cyflawni'r amcanion a nodir yn Strategaeth Genedlaethol Trais a Cham-drin, yn ogystal â nodi blaenoriaethau eraill wrth ystyried tystiolaeth/gwersi ehangach sy'n berthnasol i'r agenda, sy'n gorfod bod yn gydnaws â Bwrdd y Rhaglen Genedlaethol. Gall y Ffrydiau Gwaith hyn newid dros amser wrth i gynnydd gael ei wneud ac wrth i flaenoriaethau ddatblygu. Fodd bynnag, yn y lle cyntaf, bydd y rhain yn mynd i'r afael ag:

- aflonyddu ar sail rhywedd mewn mannau cyhoeddus
- aflonyddu yn y gweithle
- mynd i'r afael â chyflawni trais
- gweithredu ar draws y system wrth sicrhau cynaliadwyedd
- anghenion pobl hŷn
- anghenion plant a phobl ifanc

Cynnydd a wnaed i weithredu Rhaglen Glasbrint Trais a Cham-drin hyd at 31 Mawrth 2023

- Sefydlu'r Bwrdd Partneriaeth Cenedlaethol
- Sefydlu Bwrdd y Rhaglen Genedlaethol
- Sefydlu chwe ffrwd waith
- Dechrau recriwtio panel Craffu a Chynnwys Llais Goroeswyr
- Recriwtio tîm gweithredu Rhaglen y Glasbrint a ariennir ar y cyd
- [Cyhoeddi Cynllun Gweithredu Lefel Uchel y Glasbrint](#)

Camau allweddol i ategu'r rhaglen waith

- Bydd Llywodraeth Cymru yn adolygu'r Dangosyddion Cenedlaethol er mwyn sicrhau eu bod yn adlewyrchu'r strategaeth hon, a bod modd eu defnyddio i fesur ein cynnydd o ran ein nodau a'n hamcanion, a sefydlu patrwm o adrodd ar gynnydd yn erbyn y Dangosyddion Cenedlaethol.
- Datblygu model Damcaniaeth Newid a fydd yn egluro blaenoriaethau, gweithgareddau a chanlyniadau Rhaglen y Glasbrint.
- Yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, byddwn yn parhau i gydweithio wrth weithredu'r Strategaeth hon, gan gynnwys yr holl randdeiliaid a'r defnyddwyr gwasanaethau perthnasol.
- Adeiladu ar y gwersi a ddysgwyr ac arferion gorau i ganolbwyntio ar ba gamau y mae angen inni eu blaenoriaethu i ddatblygu ein dull gweithredu ymhellach.

Byddwn yn torri'r cylch ac yn dod i waelod achosion sylfaenol trais a cham-drin drwy fynd i'r afael â thrais gan ddynion, a'r casineb at fenywod a'r anghydraddoldeb rhwng y rhywiau sy'n sail iddo. Rhaid inni herio agweddau a newid ymddygiad y rhai sy'n ymddwyn mewn modd camdriniol. Nid mater o ofyn i fenywod newid eu hymddygiad nhw yw hyn. Camdrinwyr yw'r rhai y mae angen iddynt newid eu hymddygiad.